

Galesia Tere **Poolnon Galesia yonoo Tere ano.** **Jen-asa-asari**

Poolnon Buᅇa Tere koi Galesia prowinswaa uumeleen kanageso yonoojon ooro. Galesia prowins ii Eisia Maino (Turkey) uutanon Room yononon jen koton ononji baagianon laligogi.

Aposol yononon Anutuwaa Buᅇa qaa jen seigi wala Juuda tosaᅇa ano kanagen waba kantri tosianon kaᅇagadeen uugia meleengi. Kamban iikanon Juuda yononon kaparan koma qaa woi kokaen jegi bimooro:

1) “Waba kantri yononon Mooseswaanon Kana qaawaa so Anutuwaa aiweseya selegianon mende kotowuti een, iyononon mono uumeleen kanageso honᅇa mende koloowuya.” Anutunon ejemba iyaᅇaajon meweᅇn-gon ononoti, iyonoo aiweseya ii sele koto. Jen 17.10-12. Poolnon ii moma “Qaa ii honᅇa qaago!” jen kokaen jen koton onono, “Waba kantri yononon Jiisas moma laarigi Anutunon momalaarigia iikawaajon ama qaagia jen tegoro solananiᅇ uumeleen tuun honᅇa koloowuya.”

2) Boi takapolakaya yononon Poolnon Unᅇa Toroyaa ku-usunon gawon meroti, ii menᅇ ka-maan ama kokaen jegi, “Pool ii aposol honᅇa mende koloojiwaajon ama qaaya mende mobu.” Kaen jegito, Poolnon kotiᅇn jero, “Niinon Jiisas-waa Oligaa Buᅇa jeje ejaga koloowe Anutunon metogon kuun nono aposol honᅇaga laligojen.”

Kaen jen Galesia yoŋoo uumeleen tuuŋa tuuŋa nanamembaa qambaŋmambaŋ qaa ooro. Uunana meleembonati een, mono afaaŋgoŋ Kraist jopagoŋ gawoŋa meniŋ hoŋa koloowaa.

Buk kokawaa bakaya waŋa 5 ii kokaen:

Qaa mutuya 1.1-10

Pool nii aposol hoŋa koloojen 1.11–2.21

Anutu kalenmoriaŋaa Buŋa qaa 3.1–4.31

Nononanaa aiŋnanaa songoya 5.1–6.10

Terewaa qaa kota waŋa 6.11-18

¹ Pool niinoŋ qaa amiŋ mobombaajoŋ Galesia uumeleen kanageso oŋoojoŋ tere koi oojen. Wasiwasi eja koloojeniwaa kania ii kokaen: Ejembanon aposol gawombaajoŋ mende kuun nonŋi men laligojen. Balon eja moŋnon mende wasiŋ nonoto, Jiisas Kraist ano Maŋ Anutu ii koomunonŋa men gbiliroti, iyoronon mono arenŋon aposol gawon noni men nanjen. ² Neŋauruna kuuya niwo nanjuti, iyoŋonon nii kotinŋon nonŋi tere koi ambe Galesia prowinsnon uumeleen kanageso tuuŋa tuuŋa oŋoonon kaja.

³ Anutu Maŋnana ano Poŋ Jiisas Kraist yoronon mono kalenmoriaŋ oŋoni luaenon laligowu.

⁴ Jiisasnon ananaa Anutu ano Maŋ iwaa je buuta otaŋ ananaa singisonŋonanaajoŋ ama laaligoya qeleeno qegi. Kambaŋ kokaamba namowaa kambaŋ bologanoŋ laligonkejoni, iinoŋ mono kokainonŋa hamo qen metogon nonombaatiwaaajoŋ ama komuro. ⁵ Kawaajoŋ Anutuwaa qabuŋaya kambaŋa kambaŋa mepeseeniŋ tetegoya qaa akadamuyawo en en ubaa. Qaa ii oŋanoŋ.

*Oligaa Buᅇa ii mende jeᅇ soonᅇ modoqodowag-
owu.*

⁶ Niinonᅇ onᅇoo kanagiaaᅇonᅇ ama aaruwe jaa kona luguja. Anutunonᅇ Kraistwaa kalenᅇmoriaᅇa buᅇa qeᅇ aowutiwaaᅇonᅇ onᅇoono iwo laligog-ito, niinonᅇ onᅇomesaowe toᅇsianonᅇ kaᅇ Oligaa Buᅇa morota jeᅇi kambaᅇ mende koriro eleema qaa doogoya kanonᅇ qokotaanᅇ enᅇkalolonᅇ laligoju. Kawaaᅇonᅇ mono aaruᅇ tililingoᅇeᅇ. ⁷ Qaagia ii Oligaa Buᅇa honᅇa mende toᅇoonᅇ koloojato, eᅇemba toᅇsianonᅇ Kraistwaa Oligaa Buᅇa ii enᅇkalolonᅇ meᅇ qeeeranᅇ anᅇi dogoja. Kaenᅇ kolooro lanᅇ liligonᅇ eᅇemba kuunᅇ onᅇonᅇi uugia sisau kolooro laligoju.

⁸ Eᅇemba kaanᅇa ii mono yamagenᅇ (koziᅇeᅇ)! Nonononᅇ Oligaa Buᅇa jeᅇ asariᅇ onᅇoma laligoniniᅇ, moᅇᅇonᅇ ii qewagonᅇ buᅇa qaa morota jeᅇ asarinagati eeᅇ, iinonᅇ mono Anutuwaᅇa jaanonᅇ gere siawaa buᅇa kolooja. Ii nonoononᅇa moᅇᅇonᅇ me Siwewaa gajoba moᅇᅇonᅇ kamaanᅇ jenaga, ii kilenᅇ qaa kaanᅇa mono mende toᅇoonᅇ teᅇ kombu. Qaa doogoya ii kilenᅇ. ⁹ Qaa wala jeᅇ laligoniniᅇ, iikayadeenᅇ mono keteda koi mombo jeᅇeᅇ: Onᅇononᅇ Oligaa Buᅇa anᅇalinᅇ moma anᅇonᅇ kondaborogiti, moᅇᅇonᅇ ii qewagonᅇ buᅇa qaa morota jeᅇ asarinagi eeᅇ, Anutunonᅇ mono ii qasuaanᅇ muro gere sianonᅇ kemeba.

¹⁰ Qaa kaenᅇ jeᅇeᅇi, ii eᅇembanonᅇ nisosoroogi neeno yonᅇoo jaanonᅇ sokomambaᅇaᅇonᅇ ama mende jeᅇento, Anutunonᅇ niiro iwaa jaanonᅇ sokomambaᅇaᅇonᅇ ama ii jeᅇeᅇ. Niinonᅇ balonᅇ eᅇemba uuqeeanᅇo moma nombutiwaaᅇonᅇ mende toᅇoonᅇ kaparanᅇ komakeᅇeᅇ. Toroqenᅇ eᅇemba kele ama

onoma usugowenagati een, niinon mono Kraistwaanon gawon memambaajon amamaawenaga. Kian.

Kraistnon men letoma nono aposol koloowe.

¹¹ Oo alauruna, Oligaa Bunawaa kania ii kokaen moma yagowu: Buja qaa jen asarinkejen, ii balon eja monon mende uunon junjun qaa jerota eja. ¹² Monon mon ii mende kuma nono. Ii balon eja mombaamonga mende moma angon kombeto, Jiisas Kraistnon iyanjo asugin noma Oligaa Bunaya nisaano moma asariwe noo bunaga kolooro.

¹³ *Ononon noo kaniana saanon moju. Juuda ejembanon Anutuwaa Kana qaawaajon uugere amakejuti, niinon waladeen iyonoo momogia otaan yonoo so koloon men laligowe. Kaanja laligon Anutuwaanon uumeleen kangeso ii unun ureen jaabamagege men onoma laligowe. Geriawo sisiwerowero ama onoma men tiwilaan onomambaajon angobato men laligowe.

¹⁴ *Juuda ejemba gbaworo alauruna gbaninana motoonanon laligonini, niinon iyonoononga sei-seiya ii haamo ama onoma Kana qaawaajon uugere men laligowe. Kaen laligon Juuda nanamemenanaa kania tororo otaan ambosakonanaa jenkooto qaa kamaawabotiwaajon mono hononja qaa kaparan koma laligowe.

¹⁵ *Kaen ama laligoweto, Anutunon walagadeen nemun goron uutanonga niima iyanajon mweengon nono ano kanagen

* **1:13:** Apo 8.3; 22.4-5; 26.9-11
Apo 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18

* **1:14:** Apo 22.3

* **1:15:**

kalenmoriañaajon ama noono. Noonoti, iinon mono noojon arej kokaen moro sokono: ¹⁶ Iinon Meriaa kania nii nisaano momambaajon moma Jiisaswaa Oligaa Bunaya men waba kantri tosanon kema yonoo batugianon jen asarin laligomambaajon nijoro. Iinon kaen nijorotiwaajon ama niinon waama kanakanaiyanonga kanain balon ejemba yonoo gejanono qaagiaajon mende toton mongama qisin onoma laligon koube.

¹⁷ Kaaniadeen Jerusalem sitinon mende uma wasiwasi eja aposol wala laligon kougiti, iyonoonon mende kema asugiwe. Kaen qaagoto, iikanondeen Arebia gomanon kema laligon mombo Damaskas sitinon eleembe.

¹⁸ *Damaskas eleembe gbani karoon tegoro "Piito iima moma kotomana," jen Jerusalem sitinon uma iwo somana 15 kawaa so laligowe.

¹⁹ Kanon laligoweto, wasiwasi eja aposol tosaana ii mende injibe. Pombaa koga Jeims iigadeen iibe.

²⁰ Kawaaajon mobu, qaa oon ononjeni, ii qaa honaga kolooja. Qolonmolongoya mon qaago. Qaa ii Anutuwaa jaasewanon jejen.

²¹ Jerusalem mesaon Siria ano Silisia balonon kema goman tosaana liligon laligowe. ²² Kaen kema laligoweto, Judia prowinswaa uumeleen kanageso tuuna tuuna Kraistwo qokotaan nanjuti, iyononon mende niigitiwaajon kamban iikanon nii mende moma koton noma laligogi.

²³ Noonon buju qaa kokaenda ii yonoo gejagianon

* **1:18:** Apo 9.26-30

kemero mogi, “Wala sisiwerowero meŋ nonoma laligoroti, iinoŋ mono letoma laligoja. Momalaari qaa aliwaatiwaajon jaabamagege meŋ nononoti, iinoŋ mono kambaŋ ketada kokaamba aŋo qaa iikayadeeŋ jeŋ asariŋkeja.” ²⁴ Kaeŋ moma noojoŋ ama Anutu mepeseŋ muŋ laligogi. Kianŋ.

2

Aposol yoŋonoŋ Pool horogi batugianonŋ karo.

¹ *Kawaa gematanonŋ gbani 14 tegoro kanonŋ “Barnabaswo Jerusalem sitinoŋ mombo umaŋa,” jeŋ Taitus kaanŋagadeeŋ wambe motoonŋ uniŋ.

² Anutunonŋ wala noononŋ asuginŋ kemaŋatiwaa qaa nisaanotiwaajonŋ ama yorowo kema Jerusalem keuma gawonaa kania jeŋ asariŋ onombe. Gawonŋ pondanŋ meŋ kouma laligojeŋi, iikanonŋ aposol yoŋoononŋ mende sokono gawonaa honanonŋ kamaanŋ qero pogowabo. Kaeŋ romonŋonŋ sunduna ejemba omaya yoŋoojonŋ lanŋ mende injoweto, jotamemeurunana goda qeŋ onomakejeŋi, iigadeeŋ horonŋ onombe ajoroogi. Ajoroogi kanonŋ Oligaa Buŋa waba kantri batugianonŋ liligonŋ jeŋ seiŋkejeŋi, ii asuganonŋ jeŋ asariwe mogi. ³ Yoŋonoŋ ii moma “Saanonŋ!” jegi. Kaeŋ jeŋ neŋana Taitus Griik eja iinoŋ niwo laligoroto, kilenŋ somataurunana yoŋonoŋ Anutuwaa aiweseya selianonŋ kotowutiwaajonŋ mende jeŋ kotonŋ mugi. Juuda nonoononŋ Kana qaa ii mende meŋ kotiinŋ mugi.

⁴ Juuda somata yoŋonoŋ qaagoto, tosiannonŋ eja selia kotowombaajonŋ moma batuyanonŋ

* **2:1:** Apo 11.30; 15.2

batuyanon kuun jegiti, boi takapolakaya iyonoo kanagia ii kokaen: Yononon “Uunana meleenjon,” jen kaen mondon nonoo kanianana iima kotowutiwaajon olon jan qen kan ala kaana batunananon kouma laligogi. Nono Kraist Jiisaswo qokotaanin laaligo walagaa kasanonga isama nonono solana laligojoni, iikawaa silia iima kotowutiwaajon nanji. Yononon nonoojon kokaen moma koposongogi: Saanon laligogi ononin ananaa sopa uutanon kougi Mooseswaa Kana qaa baatanon onoonin ananaa welenqeueurunana koloowuya. ⁵ Kaen koposongon metama nonongito, nononon Oligaa Bunawaa qaa honanon meegeesoo koloowabotiwaajon nanjon. Ii onoo batugianon agokayan konin kotiin ewaatiwaajon nanjon. Kawajon kamban monon mende loorin qaagiaa baatanon kembombaajon mende totoon wambelaanin.

⁶ *Ajojoroonon nii Buna qaana jen asariwe jotamemeya yononon “Saanon!” jen niinon Buna qaa mon toroqen jemanatiwaajon mende jegi. Eja ii geregiaga koloogi goda qen onomakeju. Qabunagia kaen me kaen kolooji, niinon iikawaa-jon mobe so motoonggo kolooja. Anutunon ejemba tosaana mende ninisosoroon tosaana mende sureen onomakeja. Keda motoongonon gosin nonomakeja. ⁷ Buna qaana mende totoon utegogito, Anutuwaanon gawon arena iikawaa-jon mono “Ahaa!” jen kokaen iima asarigi: Anutunon moma laarin nonoma Oligaa Buna

* **2:6:** Dut 10.17

jen asariwombaa gawoŋa ii kokaen mendeeno: Niinoŋ ii waba kantri batugianoŋ jen seiwe Piitonoŋ Buŋa qaa iikayadeen Juuda kanageso yoŋoojoŋ jen asariŋ uugia kuun oŋomakeja.

⁸ Gawoŋa kaen mendeema aposol Piito inaan muro Juuda eja selegia kotogiti, iyoŋoo batugianoŋ uukuukuu gawoŋ menkeja ano nii kaanjadeen inaan nono wasiwasi ejaga kolooŋ waba kantri batugianoŋ liligoŋ gawoŋ iikayadeen menkejen. ⁹ Kawaajoŋ Jeims, Piito ano Jon, eja geria qabuŋagiawo yoŋonoŋ Poŋonoŋ kalenmoriaŋ kaanŋa nono laligoweti, qaa ii moma kotogi uumotooŋgo aniŋ. Gawoŋ kaen mendeema iikawaa kaisareyaga Barnabaswo noro boronara qegi kokaen jen kotiiniŋ, “Noro waba kantri yoŋoonoŋ kema gawoŋ meri oŋoanŋia Juuda kanageso yoŋoo batugianoŋ toroqen gawoŋ menkebu.” ¹⁰ Qaa motooŋgo qisiŋ noroma kokaen toroqen nirijogi, “Ejemba wanaya ilaan oŋombojoŋ mono toroqen romoŋgoŋ laligowao.” Kaen nirijogi niinoŋ iikaanagadeen ama oŋomambaajoŋ kaparan koma laligojen. Kian.

Poolnoŋ Piito jen qotogoŋ muro.

¹¹ Kaen jen kotiininto, Piitonoŋ Antiokia sitinoŋ kan melenqeleen ano ejemba uugianoŋ mamaga boliro. Kawaajoŋ Piitonoŋ karo iibeti, kamban iikanonŋ niinoŋ jaayanonŋ kuun kokaembaajoŋ tuarenjen ama mube: ¹² Piitonoŋ wala waba kantri yoŋowo laligoŋ nene motoonŋ nen laligogito, eja tosianoŋ Jeims mesaonŋ Jerusalemga kagi iikawaa gematanonŋ ejemba ii injiima sisiriinŋ sigenŋsigenŋ

nano. Anutuwaa aiweseya selegianon kotogi yonoojon toroko moma zirin zirin ama Juuda tuun yonowo qokotaan laligoro.

¹³ Kaen waba kantri ejemba ii mojogia tiiro kongbara qegi Juuda uumeleen ejemba tosonian kaanagadeen Piitowo qokotaan uumeleembaa selesele qen nanji. Selesele qen nama Barnabas kaanagadeen horogi yonowo jibijabu qero. ¹⁴ Kaen ama nanamemengianon Buna qaa hona dindinagadeen mende otaagiti, niinon ii iima ejemba kuuya yonoo jaasewangianon nama kokaen ijowe, “Piito, gii Juuda ejagato, kilen waba kantri yonoonon nanamemengia otaan laligojan. Gii Juuda ananaanon nanamemen mende otaan kilen waba kantri ejemba ii otaan nambutiwaajon kuun onoma uugere amakejan? Ii mende sokonja.” Kian.

Juuda ano waba kantri anana Anutuwaa jaanon ororon koloojon.

¹⁵ Juuda koloon uunana meleeniji, nononon waba kantri ejemba singisonogoiawo kaana mende koloon laligojon. ¹⁶ *Kaana laligojonto, hamoqeqewaa kania ii kokaen erota moma yagojon: Jiisas Kraist moma laarinin qaanana jen tegoro solananijon. Mononon Kana qaa otaan iikaana kanon solana mende koloowaa. Kawaajon nononon kaaniadeen solana koloowombaajon moma Kraist Jiisas moma laarin muniin qaanana jen tegoro solananinin. Ii Kana qaa ten kombonagatiwaajon ama qaago.

* **2:16:** Ond 143.2; Room 3.20, 22

17 Kaen ama Kraistwo qokotaan Anutuwaa jaanon solananiwombaajon kaparan konin Anutunon kilen mokolon nonono nononano kantri tosaan yonoo tani kaan singisongonanawo laligojoni een, Kraistnon singisongo ambombaa-jon nemun koma nononja me qaago? Qaago totoon! Qaa ii yamagen (kozigen)! 18 Kana qaa otaan solan koloowombaa qaaya ii kondeema qewagowe. Qewagoweto, ii mombo angobato men jen kuuwenagati een, mono Kana qaa iikayadeen qotogon singisongo ejaga kolon kania mombo iikaen mokoloomambo. 19 Wala kania iikaen mokolon Kana qaawaajon ama koomuya tani kaan koloowe. Kaen koloowe Kana qaanon mende toroqen galen koma nono solan laligojen. Niinon laaligona Anutuwaanon ambe Kraistwo maripoonon nugi kaan komun nama iwo kotiin laligojen.

20 Kawaajon neeno mende toroqen laligojento, Kraistwaa Unyanon mono noo uunanon kotiin laligoja. Kraistnon uu jopagon noma laaligoya noojon qeleema downa mero. Kawaajon toroqen jaawo laaligo laligomanati, ii mono Anutuwaa Meria moma laarin mun laligoman. 21 Kana qaa otaan iikaan kanon solan koloowonagati een, Kraistnon mono een toontoon komunaga. Komuroti, ii moma laarin Anutuwaa kalenmorian kaen mende qewagonkejen. Iikanon mono nemun koma nonono solaninkejon. Kian.

Kana qaawaajondeej nambu me Jiisas moma laariwu?

¹ Oo Galesia kaamaa ejemba, uugia qaa! Niinon Jiisas Kraist maripoonon qegitiwaa kania ii jaagianon ama jen qendeema onombeto, mononon noo gemananon kan uusoosoo men onono jinjaun qeju. Ii mende sokonja. ² Iwoi motoondago qisin onombe nijogi momambaajon mojen: Ononon Unja Toroya ii mono nomaen ama bunja qen aogi? Ii Kana qaa otaagitiwaaajon ama qaagoto, Oligaa Bunja moma Jiisas moma laarigi Unja ii uugianon ano bunja qen aogi. Niinon qaa ii dudu-uwubotiwaajon nama uugia kuujen. ³ Ii duduugitiwaa tanitani meleema momogia mesaon uugia sooro kaamaa anju. Wala Unja Toroyanon uugianon kemen inaan onono kania kanain kenigito, mombo Mooseswaa Kana qaawaa kanianon kemen kemakeju. Kamban kokaamba onjoangiaa esun qaganon solanja koloowombaajon angobato menkeju me? Esungia iikanon mende sokonja.

⁴ Kraistwaaajon ama siimbobolo mamaga ama ononggi qagianon uroti, ii mono een toontoon moma bosima laligogi me? Honja mende kolooro ii mono onanon een toontoon bosingi. Kawaaajon onjo mono ejemba uugia qaaga laligoju. ⁵ Kawaaajon Anutunon Unja Toroya onjoma batugianon angoleto kania kania esunmumuyawo menkeji, ii ononon Bunja qaaya moma Jiisas moma laarinkejutiwaaajon ama menkeja. Kana qaa otaankejutiwaaajon ama ii mende menkeja. Qaago. Qaa ii mono mende duduuwu. Kian.

Aabahambaa kana otaanij sokombaa.

6 *Qaa iikawaa so Anutunonj Aabraham ama muro ii Buᅇa qaanonj kokaenj oogita eja, “Aabrahamnonj Anutu moma laarinj muro iima qaaya jen tegoro solanjaniro.”

7 *Kawaajonj Aabrahambaa kania romonjonj kokaenj mobu: Daenj yonononj Anutu moma laarinkejuti, iyonononj mono Aabrahambaa mundaᅇuruta koloonj laligoju. 8 *Anutunonj walawala arenja kokaenj ano, “Ejemba Juuda qaago yonononj nii moma laarinj nongji qaagia jen tegowe solanjaniwuya.” Arenja kaenj ama iikawaa so Aabrahambaajonj Oligaa Buᅇa qaa walawala kokaenj ijoro, “Goojonj ama noo kotuemotuenanonj mono namowaa ejemba tuunj kuuya yonoo qagianonj ubaa.” Tosianonj qaa ii waladeenj iima asarinj Buᅇa qaanonj oogi. 9 Aabrahamnonj Anutu moma laarinj muro kotuegonj muro momalaariwaa wanjaleya kolooro. Iikawaa so daenj yonononj Aabraham kaanja moma laarijuti, Anutunonj ii kaanqadeenj kotuegonj onono Aabrahambaa mundaᅇuruta koloowuya.

Jiisanonj kitinana kolooro Anutuwaa qasumasuwaa buᅇa qen aoro.

10 *Kaenj koloowuyato, kuuya yonononj Kana qaa otaanj kawaa qaganonj laarinj laligojuti, Anutunonj mono qasuaan onono laligowuya. Qaa ii Buᅇa qaanonj kokaenj oogita eja, “Kana qaa Terenonj qaa kuuya oogita eji, monjonj monj ii kuuya mende tenj koma otaankeji, Anutunonj

* 3:6: Jen 15.6; Room 4.3 * 3:7: Room 4.16 * 3:8: Jen 12.3

* 3:10: Dut 27.26

mono ii qasuaan murota laligowaa.” ¹¹ *Buŋa qaa moŋ kokaen oogita eja, “Ejemba solanŋ mombaa momalaarianoŋ mono nemuŋ koma muro kotiiŋ laligowaa.” Kawaajoŋ moŋnoŋ Kana qaa otaan iikanon solanŋ koloomambaajoŋ moji, iinoŋ mono Anutuwaa jaanon mende solananiwaa. Qaago. Qaa ii asuganoŋ qendeema onombe tegoja. ¹² *Momalaarinon Mooseswaa Kana qaa mende nemuŋ konja. Qaa iikanon jojopon qaa kuuya teŋ kondaborowombaajoŋ uunana kuunkeja. Kana woi ii anŋ anŋ. Kana qaawaa kania ii kokaen jero oogita eja, “Kana qaa kuuya teŋ koma otaankeji, iinoŋ mono kotiiŋ laligowaa.”

¹³ *Kana qaa mende waleembonaga, kaenonon laaligo kombombaŋa mokoloowonaga. Kaento, Anutunon anana iyanŋa Kana qaayaa so qasuaan nonomambaajoŋ togoŋ Kraist wasiro ala ilailaanana koloon downana mero. Buŋa Terenon qaa moŋ kokaen oogita eja, “Ejemba gere batuyanon mondon ononjuti, Anutunon ii kuuya qasuaan onono laligoju.” Iikawaa so Kraist gerenon mondonŋi ananaa kitinana kolooro Anutunon qasuaan muro iikaanŋa kanon downana mero. Qasumasuaa ananaa qanananon uroti, ii qetegoro.

¹⁴ Benŋana Aabrahamnon Anutu moma laariro kotuegoŋ muroti, iikawaa so kotumotue iikanon waba kantri kuuya sokoma yonoo buŋagiaga koloowaatiwajaŋ moro. Kaen moma kuuya ananaa downana mero. Downana mero Kraist

* **3:11:** Hab 2.4 * **3:12:** Lew 18.5 * **3:13:** Dut 21.23

moma laariniŋ kana kokaen koloowaa: Anutunonŋ Uŋaya Toroya nonomambaa qaaya somonŋoroti, nono uunana meleema Uŋa ii saanonŋ bunŋa qeŋ aowoŋa. Kianŋ.

Kana qaa ano oyanboyanŋ mokoloowonatiwaa soomonŋgo qaa

¹⁵ Oo uumeleenŋ alauruna, niinonŋ balononŋ laaligowaa sareqaaya monŋ kokaenŋ jemaŋa: Mononŋ borosamoya tosia yonŋoo bunŋaga koloowaatiwaa qaaya tuunonŋ jero somonŋogita eji, ii mononŋ monŋ qewagonŋ kanagenŋ qaa monŋ qaganonŋ toroqemambaajonŋ amamaawaa.

¹⁶ *Mobu, Anutunonŋ soomonŋowaa qaaya ii Aabraham ano gbilia monŋ yoroojonŋ jeŋ somonŋorota eja. Bunŋa qaa iikanonŋ “gbiliuruga” mamaga ananaajonŋ tani kaanŋa mende jeŋato, eja motoonŋowaajonŋ kokaenŋ jeŋa, “Ii goo gbilinonŋa monŋ ii mumaŋa.” Eja motoonŋgo ii Kraist.

¹⁷ *Qaa iikawaa kaniaajonŋ kokaenŋ jeŋeŋ: Soomonŋowaa qaa iikawaa honŋa ii mono kamaawaatiwaaajonŋ amamaawaa. Anutunonŋ ii walawala jeŋ somonŋonŋ gbani 430 tegoro kanonŋ Kana qaaya mokolonŋ Mooses muro. Kana qaa iikanonŋ soomonŋgo qaaya wala jeroti, ii qewagomambaajonŋ amamaawaa. ¹⁸*Oyanboyanŋ koloowombaa kotumotueya ii Kana qaa otaanŋ mokoloowonagati eenŋ, Anutuwwa soomonŋgo qaawaajonŋ mende toroqenŋ amamaaninŋ eenŋ toontoonŋ ewabo. Bunŋa qaaya Aabraham muroti, ii eenŋ totoonŋ mende eroto, Anutunonŋ qaaya

* **3:16:** Jen 12.7 * **3:17:** Eks 12.40 * **3:18:** Room 4.14

iikawaa so Abraham kotuegon muro oyanboyan mokoloon laligoro.

¹⁹ Abraham een kotuegon mun Kana qaa ii mono nomaembaajon anota eja? Kawaa kania ii kokaen: Ejembanon kana uugun jinjaun qen laligogitiwaajon Anutunon Kana qaa ii kanagen toroqen jen asugiro. Jen asugiro Siwe gajoba yononon ii men kamaan ala ilailaa eja (namel man, mediator) Mooseswaajon isaama borianon anji Anutuwaa je men ejemba batunananon nama jen kotoro. Kana qaa iikanon kaman so en uma galen koma nonombaatiwaajon ama qaagoto, kanagen Kana qaawaa esunanon kamaawaatiwaajon ii nonono. Abrahambaa gbili mombaa soomongo qaaya nonono eja iikanon asugiroti, kaman iikanon Kana qaawaa esunanon mono kamaaro.

²⁰ Ala ilailaa eja iinon Anutu ano ejemba batunananon nama qaa gawon menkeja. Anutunon soomongo qaaya ii ala ilailaaya qaa, mono anjo Abraham muro. Kawaaajon oyanboyan koloowombaa soomongo qaaya ii uuta ano Kana qaa iikanon mono newo baatanon raja. Kian.

Kana qaawaa gawon honja ii nomaen?

²¹ Kaen raro Kana qaa ano oyanboyan koloowombaa soomongo qaa ii aojao me qaago? Awawi! Anutunon kotiin laligowombaa Kana qaaya nononagati een, mono onanon Kana qaa otaan Anutuwaa jaanon solana koloowonaga. Kawaaajon qaa woi ii mende aojao. ²² Qaagoto, qaa woi ii anja anja. Anutunon soomongo qaaya ii uumeleen ejemba oyanboyan mokoloon

nonomambaajon ama anota eja. Soomongo qaa iikanon Jiisas Kraist moma laarijon, mono ananaanon honawo koloowaatiwaajon moma kokaen arengon jero, “Singisongo ejemba uugia mende melembuti een, mono een toontoon Anutuwaa jaanon mende solananiwuya.” Kawaa kania ii Bunja qaanon kokaen jerota eja, “Singisongonon mono goman so ejemba kuuya gbadoon nonono laligojon.”

²³ Wala uunana mende meleenin momalaarinananon mende kolooro Kana qaanon somongon galen koma nonoma kapuare uutanon nonoono. Kanagen Anutunon momalaariwaa kania ninisaano kolooroti, kambañ iikanon kasa gbadonon laaligonana ii tegoro.

²⁴ Kaen raniñ Kana qaa ii boinanaga koloon Kraistwaa kania mobombaajon kuma nonomakeja. Boi eja gbaworo kuma onongiti, iikawaa so qaa iikanon nunuama solan koloowombaa-jon mindinjon galen koma nonomakeja. Kaen ama Kraistwaa kania moma asarin moma laarin munin qaanana jen tegoro solananiwombaa-jon kuun nonomakeja. Uunana meleenin boiwaa gawonja ii mono kambañ iikanon tegowaa.

²⁵ Uunana meleenin momalaarinananon kolooro Kana qaa baatanon mende laliginin iikanon boi kaanja mende toroqen galen koma nonomakeja. Kian.

Anutuwaa meraboraanja koloon laligojon.

²⁶ Kuuya ononon Jiisas moma laarin mugi kolokoloo dologa onono Anutuwaa meraboraanja koloon Kraistwo qokotaan nanju. ²⁷ Kraistwo

nambutiwaajon oomulu men onongiti, kuuya onjo mono Kraist moma anjon koma iikanon maleku taanja kaanja esuun aon iwo qokotaan nanju. ²⁸ Onjo korebore Kraist Jiisaswo qokotaan nangi mindirin onono motoongo koloon laligoju. Kawaajon Juuda ano kantri tosaanja yononon Anutuwaajaanon tuun woi ii mombo mende kolooju. Iyangiaa gawongia menkejuti ano welenqege omaya koloojuti, Anutunon mono injiuro tuun woi mende toroqen kolooju. Ejemba ononon Anutuwaajaanon tuun woi mende toroqen kolooju.

²⁹ *Onjo Kraistwaa buja koloojuti een, mono Aabrahambaa gbilia iwaanonga koloon tinitosauruta laligoju. Kaen koloon soomongo qaayaa hona oyanboyan ii buja qen aowutiwaa so kolooju. Kian.

4

Anana Kraistwaajon ama Anutuwaaja merabonata koloonin.

¹ Qaa ii toroqen kania kokaen jemaaja: Meranon manaa borosamoya buja qen aowaatiwaa so koloojato, mera gbaworo laligon kamban kanon welenqege omaya yonowo ororon kaanja kolooja. Manaa borosamo iwoi kuuyaa toya koloowaato, kilen welenqege yonoo koorongianon alagiaga koloon gawon tawaya qaa een menkeja.

² Kaen mera laligon galenuruta yonoo newo baagianon nano yononon laaligoya kuuya arengon galen koma jen koton munkeju.

* **3:29:** Room 4.13

Mananon kaman ama muro kan kuuwaati, iikanonadeen kanain ano borosamo toya koloon laligowaa. ³ Nononana kaanjadeen wala uuwaa leegenanon mera gbaworo kaana laligonin. Kaman iikanon ben ano kawali galen Siwe namo batugaranon iwai kuuya galen koma onomakejuti, iyononon mono nono kaanagadeen galen koma nonongi een yonoo welenjia qen newo baagianon laligonin.

⁴ Kaen laligoninto, Anutuwaa kambananon kan kuuro Meria wasiro embawaanonga kolooro. Juuda ananaa Kana qaa baatanon laligomambaajon kolooro. ⁵ *Kana qaa baatanonga isama nonoma downana memambaajon asugiro. Kaananon Anutuwaa meraboraana koloon bunaya moma anjalidaboron laligojon.

⁶ Kaen Anutuwaa meraboraana koloojutiwaa-jon ama Anutunon Meriaa Unaya wasiro uunananon kemen kokaen qamakeja, "Oo Aba Amana!"* ⁷ Kaen qamakejiwaaajon ama mende toroqen welenqeqe omaya koloojanto, Anutuwaa meraboraana koloon laligojan. Kaen laligojaniwaaajon ama Anutunon oyanboyan Bunaya gono buna qen aon galen koma laligowaga. Kian.

Poolnon Galesia yonoojon majakaka moro.

⁸ Ono wala Anutu mende moma koton laligogi. Kaman iikanon tando lopion ano ben kawali galen ben honaa laaligoya mende men laligojuti, ii tawagia qaa een welen qen onoma

* **4:5:** Room 8.15-17 * **4:6:** Aba ii Arameik qanon Ama.

kamaanqeqeta laligogi. ⁹ Kaen laligogito, uugia meleema kaban kokaananon Anutuwaa kania moma koton laligogita Anutunon moma koton onono laligoju. Anutunon moma ononji, qaa iikanon wana koloon ononja. Kaen laligojuto, dunanon mombo naambaajona ben kawali galen iwoi kuuya galen komakejuti, mono iyonoonon meleema jaasewan qen onoma laligoju? Ben kawali galen ii esungia kamaanqeqeta koloojuto, ononon mono kilen ii welen qen onoma kamaanqeqeta koloowombaa siina moju. Ii mende sokonja.

¹⁰ Ii welen qen onoma kendon rara kaban kania kania iikawaajon mogi uro tororo otaankeju. Sabat kendon ramakeju. Koin gbilia kouro bengia romonon koin so aisoonkeju. Yam-buyambu korisoro ama kendon tosia ii gbani so tororo otaankeju. ¹¹ Niinon onoojon ama toroko kokaembaajon mojen: Niinon onoo batugianon gawon mewe hona mende kolooro een toontoon seleqege amambo.

Galesia yononon Pool gema qewombaajon angi.

¹² Oo uumeleen alauruna, niinon kokaen kuun qisin ononjen: Niinon onoo kaana koloon laligowetiwaajon ononon mono noo so koloowu. Iwoi bologa mon mende ama nongi. ¹³ Niinon wala onoonon kan ji niro selen kamaaro laligoweti, kania iikawaajon rama Oligaa Buna jen asariwe mogi. Ononon ii moma komuju. ¹⁴ Niinon selekamakamaa laligowe gema nuwombaa angobatoya mokoloogi, ii mojento, kilen mende jejewili ama sureen

nongi. Kaen qaagoto, nii niigi Anutuwaa gajoba kaanja koloowe nongi. Oopopoo, noojon Kraist Jiisas iyanjaa tani romonjon horon noma “Oowe oowe!” jegi.

15 “Oowe oowe!” jen selenanon gemananon poujou qen jaa korogia qonjoma nombombaajon mogito, ii mende sokono mesaogi. Onoo kaniagia moma ii onjon kaen nanjon jejen. Yei! Kamban iikanon qaakorisoro hononja qaa angiti, ii mono nomaembaajon kamban kokaamba qaonota een laligoju? Ii mende sokonja. 16 Onoo Buja qaa honja jenkejenywaajon mono kere ama nonju me?

17 Ejemba tosaanja yononon onoojon ama uugere amakejuto, ii uugere awaaga qaago. Ii awaaga qaagoto, yononon onoo nonoononja unuama batunananon jawo ama togon nombutiwaajon moju. Kaen mendeema nononji uugere qaganon iyanjaa nanjon onom-butiwaajon kaparan komakeju. 18 Onoo nanamemen awaa ambutiwaa uugereya amakejuti, ii awaa soro. Niinon onoo batugianon laligowe kamban iikanonadeen qaagoto, mono kamban so kaen анги sokombaa.

19 Oo kokouruna, nii kolokoloo dologa koloowutiwaajon masu kaanja nuro siimbobolo mo-beti, iikaanagadeen mono dunjon mombo mojen. Kraistwaa nanamemenanon onoonon koloon kotowaatiwaajon siimbobolo ii moma laligojen. 20 Noo uunanon mono onoojon ama sisau kolooja. Kawaajon niinon kamban kokaamba onoo batugianon laligomambaajon motoqoto mojen. Onowo laligon qaa arona men kamaan ama

qaa bonjon jemambaajon mojen. Kian.

Haagar ano Saara yoroo sareqaa

²¹ Tosaana ononon Juuda nonoo Kana qaa Tere otaawombaajon mojuto, qaa iikawaa kania ii onanon moma kotoju me qaago? Kania ii moma asariwutiwaajon qisin kuun ononjen.

²² *Buna qaa mon kokaen oogita eja: Aabrahambaa merawoita woi koloori: Mon welenqege emba kamaanqegetanon (sleiw) mero ano mon ii ana suujarin embia (frie) solana laaligoya iinon mero. ²³ Welenqege embanon meria meroti, iikanon mera kolokoloowaa kananon kolooroto, mon emba (frie) solana laaligoyanon meroti, iinon Anutunon mera koloowaatiwaa qaa somongoroti, mono qaa iikawaa hona koloowaatiwaajon kolooro.

²⁴ Qaa iikawaa kania ii aasangoya. Emba woi ii Anutunon ejemba ananawo soomonjo arej woi anoti, mono iyoroo saregaraga. Soomonjo arej mon ii Sainai (Sinai) baananon anoti, iikawaa sareya ii emba qata Haagar. Ejemba soomonjo arej ii otaankejuti, iyononon mono Kana qaawaa jenkooto baatanon laligoju ano gbiliurugianon qaa iikawaa welenq qenkebutiwaajon koloonkeju.

²⁵ Haagar ii Sainai baana, Arebia balanon nanjiwaa sareya koloaja. Sainai iikawaa alia ii Juuda gomambaa siti qata Jerusalem. Siti iikawaa kanagesoya somata melaa yononon kamban kokaamba Kana qaa baatanon laligogi somonjon onono solana (frie) mende koloaju. Kawaajon sogara motoonjo koloojao. ²⁶ Solana

* 4:22: Jen 16.15; 21.2

(frieri) mende koloojuto, Jerusalem siti monj eukanonj laligojuti, iyonononj mono kasa gbadogia qaa solanja laligoju. Nonoo nemunana Saara iinonj siti iikawaa sareya kolooja. ²⁷ *Iikawaa gejatootoo qaaya ii kokaenj oogita eja,

“Emba ejanonj mojoya tiiroti, iinonj mono merabora onono seigi iikanonj emba loyawo ii uugunj haamo ambaa.

Kawaajonj emba arunja merabora mende menati, gii mono kilenj aisoonj laligowa.

Masu mende guro laligonati, gii mono kilenj qa gigilaan merabora koloowaatiwaaajonj otokorianj maama laligowa.”

²⁸ Oo uumeleenj alauruna, onjo Aisakwaa so Anutuwaa soomonjo qaanonj nemun koma onono kolokoloo dologa kolooj laligoju.

²⁹ *Kambanj iikanonj merabora kolokoloojaa kananonj kolooroti, iinonj koga Unja Toroyanonj nemun koma muro kolooroti, ii sisiwerowero ama munj laligoro. Kambanj kokaamba kaanjadeen sisiwerowero kaanja ii eja.

³⁰ *Kaen ejato, Bunja qaa monj ii toroqenj kokaenj jegita eja, “Welenjeqe embawaa merianonj mono Manjaa borosamoya mende mewaa. Emba solanja laaligoya iwaa meriawo ii motoonj mende mendeema anjonj kombao. Kawaajonj welenjeqe emba kamaanjeqeta ii mono konjona meriawo kombao.” ³¹ Oo uumeleenj alauruna, sareqaa kaanja so anana mono welenjeqe embawaa mundanuruta gbadonanawo mende koloojonto, emba solanja laaligoyaa mundanuruta koloojonj.

* **4:27:** Ais 54.1 * **4:29:** Jen 21.9 * **4:30:** Jen 21.10

Kawaajon meloqelokanjin nanamemen ii mono konjombu. Kian.

5

Lolongon Kraistwo nanan solanjon nambu.

¹ Kraistnon Kana qaa baatanonga isama nonono solanja laligojon. Iikaanja laligon tosonian onjo mombo horon Kana qaawaa qaqan iikanon* somongon onjombubotiwaajon mono galen menj aon laligowu. Welenqege omayaa kaanja koloowubotiwaajon mono kotiin bon qen nambu.

² Mobu! Pool niinon kokaen injijowe mobu: Tosianon Anutuwaa aiweseya selegianon kotowutiwaajon jegi wambelaawuti een, Kraistnon mono ilaan onjomambaajon amamaawaa. ³ Qaa ii toroqen kokaen nanjon jemaaja: Eja kuuya onjo selegia koton aiwese mewutiwaajon mogi onjonon wambelaawuti, iyonjonon mono Kana qaa kuuya tenj koma otaawutiwaa so kolooju. Ii mende otaagi mende sokombaa. ⁴ Onjo Kana qaa tenj koma otaan iikaanja kanon solanja koloowombaaajon mojuti, onjonon mono Kraistwaanon sopa qisigon iwo mende toroqen nanju. Onjo mono Anutuwaa kalenmoriaja mesaon seleengenj kamaan lanj laligoju.

⁵ Lanj laligojuto, anana mono Anutuwaa jaanon dindija koloowombaaajon jejeromonromonja ama

* **5:1:** Gere batuya (yoke) ii bulmakao woiwaa arogaronon ama somongogi mindirin orono iikanon motoonj kare me balonqeqewaa kinonj horonkejao. Kawaa so Kana qaa gbadonon laligojani een, gawonja mono pondan mewa.

awelegonkejon. Kaen aninj Un̄a Toroyanon inaan nonono Anutu moma laarin muninj qaanana jen tegoro solananiwombaajon mambomakejon.

⁶ Kraist Jiisaswo naniñ uuwaa hon̄a momalaari ii motoonjonon mono ilaan nonomakeja. Anutu moma laarininj inaan nonono afaanjon uujopa ama aoninj sokonjato, momalaari hon̄a qaa ii mende ilaan nonomakeja. Kaanagadeen Anutuwaa aiweseya selenananon kotogita eja me qaago, ii so motoonjo kolooja. Selewaa mon̄ me mon̄ ii Anutuwaa jaanon mende ilaan nonombaa.

⁷ Wala uu melenmeleembaa kuu aanjon aangole kaan̄a uulanawo ken̄gi. Awaagadeen ken̄gito, boi takapolakaya monjon̄ kan̄ sisau men̄ on̄oma batuyanon̄ kotoro qaa hon̄a mende toroqen̄ ten̄ komakeju. ⁸ Anutunon̄ on̄oomakeji, iinon̄ batuyanon̄ kotowutiwaajon̄ mende tutugon̄ kuun̄ on̄omakeja. Ii qaago. ⁹ *Yiist melaada monjonon̄ ama flauawo meleeninj korebore mero somariinj waamakeja. Iikawaa so sisau melaanon̄ mono sokoma on̄ono korebore jin̄jaun̄ qewubo.

¹⁰ Boi takapolakaya iinon̄ sisau men̄ on̄ono jin̄jaun̄ amakejuti, Anutunon̄ mono iwaa nanamemen̄aa iron̄a meleema muro siimbobolo moma laligowaa. Niinon̄ Pombo nama moma laarin̄ on̄oma on̄oojon̄ kokaen̄ moma awasankaka koloojen̄: On̄o Kraistwaa Bun̄a qaa tororo otaan̄ momo morota kuuya yakariwombaajon̄ moma kotiin̄ laligowu.

¹¹ Oo uumeleen̄ alauruna, on̄o kaen̄ laligowuyato, niinon̄ Kraist maripoonon̄ komurotiwaa ka-

* 5:9: 1 Kor 5.6

nia jen seiwe Juuda yoŋoo uugianon iikawaa-
jon bolinkeja. Maripoombaa qaaya mesaowe-
nagati een, mono sisiwerowero mende ama
nombuyaga. Anutuwaa aiweseya eja sele-
gianon koma kotowutiwaa Buŋa qaaya toro-
qen jen uukuukuu men onombenagi een, mono
kakasililij mende ama nombuyaga. ¹² Tosianon
kuun onoma sisau menkejuti, iyononon mono
koma kootowaa qaagia otaadaboron iyangiaa
sele kitigia kuuya koton aogi mobe sokonaga.

¹³ Oo uumeleen alauruna, Anutunon ono
kana walagaa qaanonga loloon gbadogia qaa
laligowutiwaajon onoonoto, kokaembaajon
mono galen men aon laligowu, “Mono
gbadononga loloon solana laligojon,” kaen
jen mondon uugianon waaro selewaa siingia
kombombana bologanon mono galen koma
onombabo. Onoangiaa aingianon qaagoto,
mono uujopa qaganon nama welen qen aon
laligowu. ¹⁴ *Kana qaa wana motoonngo otaagi
Anutuwaanon qaa kuuya mono kaanagadeen
hongiawo koloowuya. Qaa wana motoonngo ii
kokaen, “Geenga jopagon aonkejani, iikawaa
so mono ejemba kuuya uuganon jopagon
onomakeba.” ¹⁵ Kaen jejato, bao kasu kaana
ain aon memesoso men aonkejuti een, mono
ononangia tiwilaan aowubotiwaaajon toogia
pondan moma laligowu. Kian.

Uŋa Toroyanon galen koma onono laligowu.

¹⁶ Niinon kokaen jemaŋa: Uŋa Toroyanon
mono nanamemengia galen kono laligowu. Kaen

* 5:14: Lew 19.18

laligogi iinon uu selewaa siingia kombomban̄a bologa ii qero kamaaro mende ten̄ koma otaan̄kebu. ¹⁷ *Kawaa kania ii kokaen̄: Uu selewaa siin̄ kombomban̄a bologanon̄ mono Un̄a Toroya qetama lan̄ koposongoro Un̄a Toroyanon̄ uu walagaa ku-usun̄a qemambaajon̄ moro batugaranon̄ deendeen̄ ero aon̄kejao. Kaen̄ aon̄kejaotiwaajon̄ on̄onon̄ iwoi awaa ama mewombaajon̄ moma ii amamaan̄keju. ¹⁸ Ii amamaan̄kejuto, Un̄a Toroyanon̄ un̄uano kema laligojuti een̄, mono Kana qaa baatanon̄ mende laligoju.

¹⁹ Uu selewaa nanamemen̄ walagaa gawon̄ hon̄a ii asuganon̄ ero mojon̄. Ii kokaen̄: Kaisero alia-alia lan̄ an̄gi uugianon̄ menjerengoro serowilin̄ amakeju. ²⁰ Tando lopion̄ waegia men̄ bengia mepeseen̄ on̄on̄gi uugia sololon̄ on̄ono owen̄ jen̄an̄ amakeju. Kere kolooro an̄gowowo ama aon̄keju. Mombaanon̄ iwoiwaajon̄ uutanon̄ motoqoto moma baagon̄ yon̄ jen̄ uuduuduu momakeju. Iyan̄giaajon̄adeen̄ romongon̄ iwoi horon̄ kiririn̄jaba men̄keju. Juma mendeema aon̄ tuun̄a tuun̄a men̄ jejewili ama aon̄keju.

²¹ Tosaan̄a yon̄oo iwoiwaajon̄ iimasiin̄ moma goron̄kiki ama jejelomban̄ ama nene jabujabu nen̄ apu kotiganon̄ en̄kalolon̄ amakeju. Ii ano sili tosaan̄a kaan̄ia amakejuti, iyon̄oojon̄ wala jewe ano iikawaa so galen̄ meme qaa ii walawala jeweta dun̄anon̄ mombo kokaen̄ jejen̄: Ejemba sili kaan̄ia amakejuti, iyon̄onon̄ mono Anutuwaa bentoton̄ uutanon̄ mende ubuya.

* **5:17:** Room 7.15-23

²² Yoŋonoŋ qaagoto, Uŋa Toroyanoŋ gawoŋ meŋkejiwaa hoŋa ii uujopa, korisoro, luae ano nanamemen awaa kokaen: Lombo kuuya moma mokosiŋgoŋ tosaŋa ala meŋ oŋoma nanamemen loloogen amakeju. Qaagia pondan otaankeju.

²³ Gumbonjonjon qaganon tosaŋa ama oŋoma iyaŋgia tororo galen koma aonkeju. Ejemba sili kaŋa amakejuti, iyoŋonoŋ Kana qaa mende qotogonkeju. ²⁴ Ejemba Kraist Jiisaswaa buŋa koloon laligojuti, iyoŋonoŋ uu selegiaa siŋgia kombombaŋa bologa ano bologaa ugeregia ii kuuya Jiisaswo maripoonon angi meŋ komurota laligoju.

²⁵ Uŋa Toroyanoŋ uunananon kemero laligojoni een, nanamemenana mono kaanagadeen Uŋa iikanon galen koma nonono ama meŋ laligowaŋa. ²⁶ Kaen laligon qabuŋa omaya nonombutiwaajon mende kaparan koma een toton mende awelegon aonkebu. Uubooli ama aowubotiwaajon mono uuwaawaa ano uuhoŋgo qaganon mende ama aonkebu. Kaanagadeen goronkiki mende amakebu. Kiaŋ.

6

Lombogia mono bosima ilaŋ aonkebu.

¹ Oo uumeleen alauruna, moŋonon kana uugun siŋgisoŋgo ano mokoloojuti een, uumeleen alauruna oŋonon mono ala kaŋa ii migigiin mindiŋon mugi mombo kana mokoloowaa. Kaen ama geenŋa kaanagadeen angobatonon kamaan guwabotiwaajon mono galen meŋ aon laligowa. ² Lombogia mono ilaŋ aon

bosimakebu. Iikaanja kanon Kraistwaa Kana qaaya otaagi honawo koloonkebaa. ³ Mononon kamaanqegeta laligon kilen anaaon moro uuta kolooji, iinon mono iyaanja tiligon aonkeja.

⁴ Kaen mende ambuto, motomotoon ononon mono onoangiaa nanamemengia gosin angotete megii sokombaa. Kaen ama alagia uugun qabunagiawo koloojutiwaajon mende awelegowuto, mono onoangiaa kanagiaajondeen selegia mepeseegi sokombaa. ⁵ Anutunon lombonana morota morota mendeema nonono anaa anaa bosimakejon. Kawaajon anana tosaanja yonowo leele ama gosin aowombaajon amamaankejon.

⁶ Boi qaqazunon mombaajon Buna qaa kuma munkeji, iinon mono iikawaa tawaya meleema iwoiya awaa kuuya mendeema bakaya munkeba.

⁷ Onoangia mono mende tiligon aonkebu. Mononon nene waroga komoro hona iikawaa so kolooro mokoloowaa. Qaa iikawaa so Anutunon kilenanana iima irona iikawaa so nonombaa. Kawaajon Anutu ii eja omaya kaanja mepaqepae men mubombaajon amamaankejon. ⁸ Uu selewaa siin kombombanja bologanon mon nemun koma muro iikawaa waroga lan komomakeji, iinon mono iikawaa kondemondenaar mokolon bolinkebaa. Iinon bolinkebaato, Unaa Toroyanon mon sololon muro iikawaa waroga komomakeji, iinon mono hona iikawaa so mokolon laaligo kotigaa buna kolon laligowaa.

⁹ Anana jegenaa nama gawon awaa awaa men laligon iikanon mono loon tanzololon mende ambona. Ataqatan ama gawon mende

mesaowonati eenj, honja meme kambananon kanj kuuro iikanonj mono gawonanaa tawaya mokoloowonja. ¹⁰ Kawaajonj namononj laligowonjatiwaa so anana mono ejemba awaa ama onjombombaaajonj jegenja nama laligowonja. Uumeleenj kanageso uutanonj laligojuti, ii wala ala ilailaa ama onjomakebonja ano yonoo gemagianonj ejemba tosaanja kuuya kana kolooro menj qeangonj onjomakebonja.

Galenj meme ano yeizozo qaa tetegoya

¹¹ Pool niinonj kirifi menj neenaa boronanonj tere wanja somata koi onjoojonj oojeni, ii iibu.

¹² Ejemba Anutuwaa aiweseya selegianonj kotowutiwaajonj kuunj onjomakejuti, iyonononj kuuya sele megij balonj ejembanonj yonjoojonj mogij ubaatiwaajonj kaparanj komakeju. Kraistnonj maripoononj komuroti, qaa iikawaajonj sisiwerowero ama onjombubotiwaajonj mono kaenj kuunj onjomakeju. Iikawaa kania morota monj qaago. ¹³ Anutuwaa aiwesegiawo yonononj mono anjio kaanagadeenj Kana qaa mende otaadaboronj laligoju. Kaenj qaagoto, onjoo selegia kotowutiwaajonj mojuti, iyonononj mono onjoo sele kitigiaajonj ama iyangiaa selegia menj uma qabunagiawo koloowombaaajonj momakeju.

¹⁴ Kaenj momakejuto, niinonj Ponjana Jiisas Kraist maripoononj komuroti, mono Bunja iikawaajonj ama selenaj mepeseenjejenj. Qabunja morota monj mende monjamakejenj. Ii yamagenj (kozigenj)! Kraistnonj maripoononj komuro iwo toroqewe momo arenjanonj utegoro sili bologaa sisia menjejenj. Balonj ejembanonj selewaa

nanamemen bologa mewombaajon romongon qaa jenkejuti, niinon mono iikaan baagen koomuya tani koloojen. Mepeseen nombuti me selenanon qaa ambuti, iikawaa kitia ii mende meleemaŋa. Namonon qaa gosin tosia mogi uro tosia mogi kamaanqeqeta kolooji, ii noo momo arenawo so motoonŋo mende koloojao.

¹⁵ Selenananon aiwese kotogi me qaagoti, iikanon mono so motoonŋo kolooja. Iikanon gorosona koloojato, kolokoloo dologaa donŋa koloojoni, iikanon mono honŋa toon kolooja.

¹⁶ Ejemba kolokoloo dologaa jenkooto qaa otaan laligojuti, Anutunon Juuda kuuya ii ano Anutuwa uumeleen kanageso kuuya onŋo mono kiankomun onono luaenon laligowu.

¹⁷ Qaa tetegoya ii kokaen jejen: Niinon Jiisas qegitiwaa lopoya ii neenaa selenanon ero bosimakejenywaajon mononon mono uulombo mende toroqen nomba.

¹⁸ Oo uumeleen alauruna, Ponana Jiisas Kraistwaa kalenmoriananon mono onowo en unŋagia kotuegonkeba. Qaa ii onanon.

**Uumeleembaa Buŋa Tere Soomongo Gbilia
The New Testament and portions of the Old
Testament in the Borong Language of Papua New
Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Borong long
Niugini**

Copyright © 2002, 2011 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Borong

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

63589f8b-9426-5ce2-9520-ca0cf2b65c47